

СИМА Н. ТОМИЋ

Сима Н. Томић припада оном кругу знаменитих личности које српска култура мора да упамти, кругу личности које су дале темељ националној науци и просвети. Његово име и дело везани су и за Народну библиотеку у Београду. Старајући се о судбини ове високе културне институције он је написао расправу о Народној библиотеци у Београду, превасходно да би опоменуо тадашњу културну јавност да се Библиотеци мора посветити дужна пажња и брига.

Сима Н. Томић, је рођен 1866. или 1867. године, од оца Новака и мајке Милосаве. Имао је млађу браћу Јована и Алексеу и сестру Милку. Као место рођења Симе Н. Томића наводи се Крагујевац, али тај податак вероватно није тачан, јер се породица Новака Томића иселила из Нове Вароши јануара 1870. године, кратко време живела у Ужицу и потом трајно населила у Крагујевцу. У том граду је Сима завршио основну школу и гимназију 1885. године. Исте године је на Великој школи у Београду започео студије на Историјско-филолошком одсеку. Студије је завршио 1889. године и постао предавач у Крагујевачкој гимназији. Након годину дана положио је професорски испит. Потом је Сима отишао „на страну“ и провео три године у Петрограду, Москви, Прагу, Лајпцигу и Бечу, изучавајући словенску филологију. У *Заоставштини Јована Томића*¹⁾ сачувано је писмо које сведочи да је Сима Томић био у Прагу априла 1893. године. Вративши се у Србију, једно време је био професор Прве београдске гимназије. За професора те гимназије постављен је по молби, указом краља Александра Првог, 22. октобра 1895. године. Предлог за његово наименовање дао је министар просвете и црквених послова Љуба Ковачевић. Два пута је Сима Томић конкурисао на Великој школи и тек је трећи пут био примљен као доцент за предмет словенска филологија. Ради даљих усавршавања у областима којима се бавио боравио је у Немачкој и Француској, а ишао је и на научна путовања у Стару Србију и Македонију како би боље изучио тамошње дијалекате и сакупио народне умотворине.

Сима Н. Томић је умро у Мантони (Ментони), на Француској ривијери 5. јануара 1903. године, где је претходне јесени отишао на лечење. Сахрањен је у Француској. Иако је умро млад, његово дело је од непроцењивог значаја за српску „науку и књигу“. Његови савременици су тврдили да је међу млађим научницима био с највећом ерудицијом, посебно одличан зналац лингвистике и славистике, уз то личност коју су красиле најбоље врлине и изузетна вредноћа.

У *Заоставштини Јована Томића* чува се и дирљива изјава саучешћа брату Јовану коју му, поводом Симине смрти, исказује пријатељ Тихомир Р. Ђорђевић. Ђорђевић пише 8. јануара 1903. из Алексинца: „Јутрос прочитах у новинама да си изгубио доброга брата Симу. Не можеш замислити колико ми је жао било кад ово прочитах. Имао си брата који беше не само твој понос, већ понос свих нас. Утешите се јер са вама дели тугу српска књига и српска наука“²⁾.

Бројни некролози објављени поводом изненадне смрти младог научника сведоче о његовом значају и угледу који је стекао у српској науци и култури. Донели су их водећи српски листови и часописи: *Бранково коло*, 1903, год. IX, бр. 3, стр. 95-96, *Дело*, 1903, год. VIII, бр. 1, стр.167-168; *Српски књижевни гласник*, 1903, књ. VIII, св. 4, стр. 319-320; *Дневни*

лист, 1903, год. XXI, бр. 6, стр. 3; *Коло*, 1903, год. III, бр. 2, стр. 128; *Летопис Матице српске*, 1903/LXXVI, бр. 218, стр. 152; *Босанска вила*, Сарајево, 28. фебруар, 1903, XVIII, бр. 4, стр. 80; *Наставник*, 1903, год. XIV, бр. 1, стр. 3; *Одјек*, 7. јануар 1903, год. II, бр. 7; 24. јануар 1903, бр. 24 стр. 3; *Педагошки преглед*, 1903, год. II, бр. 1, стр. 47; *Пријеглед*, 1903, год. II, бр. 1, стр. 16; *Просвета*, 1903, год. V, бр. 13, стр. 213, *Српски глас*, 1903, год. XXIV, бр. 4; *Уставна Србија*, 1903, 1, бр. 5; *Школа*, 1903, г.од. II, бр. 7; *Штампа*, Београд, 7. јануар 1903, год. II, бр. 7, стр. 2.

Најзначајнији научни радови Симе Н. Томића су историјске студије и расправе из науке о језику и српском језику. Он се бавио и упоредном граматиком, историјом славистике и македонског говора, а истражио је, прикупио и средио врло богат и вредан материјал из области дијалектологије. Сам је прикупио и спремио за објављивање и збирку народних умотворина.

Главни радови Симе Н. Томића су: *Вук Стеф. Караџић, Формални развитак номиналних наставака за основе, Књижевни и научни рад Павла Јос. Шафарика, Поглед на прошлост српског језика*. Преводио је са чешког језика и објављене су му две приповетке чешких аутора у оквиру прве и друге књиге *Приповедака* из „туђих књижевности“, у издању Српске књижевне задруге.

Сима Н. Томић је објављивао прилоге у многим листовима и часописима и уређивао лист *Наставник*, орган Професорског друштва. Добри познаваоци српске периодике сведоче да је тај лист управо у доба његовог уредниковања био најбоље уређен. Објављивао је у *Наставнику*, *Професорском гласнику*, *Делу*, *Босанској вили*, *Летопису Матице српске*, *Босанско-херцеговачком источнику*, *Одјеку* и др. Неке текстове у периодици (*Босанска вила*) је објављивао под псеудонимом Атом, а потписивао се и иницијалима С. Н. Т. и С. Т.

Када је Љубомир Стојановић, у зиму 1896/7. и пролеће 1897, боравио изван Београда Сима Н. Томић га је замењивао, сређујући рукописе и читајући коректуре Вукових списа. Након тога је он постао и члан Одбора за њихово издавање. Са Љубомиром Стојановићем и Пером П. Ђорђевићем уредио је треће издање Вуковог рјечника, *Српски рјечник истумачен њемачкијем и латинскијем ријечима* из 1898.

Недовршена, у рукопису, остала је *Маћедонска граматика* Симе Томића. Грађа је била припремљена за штампу у Петрограду и требала да буде објављена у једном тамошњем часопису. Павле Поповић је у својој књизи *Расправе и чланци* забележио, мислећи на збирку народних приповедака из Старе Србије и Маћедоније: „Има једна збирка мог пок. друга С. Н. Томића, у рукопису“³).

У *Заоставштини Јована Н. Томића* (сигнатура 8711, у IX групи докумената, инвентарни број 2186) се чувају материјали Симе Н. Томића *Крстурска, корчанска и преспанска област*, који имају 170 страна. У *Заоставштини Јована Н. Томића* (сигнатура 14509/VI-B) сачуван је део грађе који се односи на Симу Н. Томића. Ту је између осталог похрањен и рукопис Р. Огњановића, који брани почившег Симу Н. Томића и његове *Народне песме и приповетке из Горње Реке (Добра)*.

Расправу *Народна библиотека у Београду*, са поднасловом *Реч у своје време*, Сима Н. Томић је анонимно објавио, али на примерку који се чува у Народној библиотеци Србије руком је написано: „Дар од писца“, а његов брат Јован је додао: „написао: Сима Н. Томић, проф. I београд. гимназије“. Овом расправом се млади научник првенствено залагао за препород Библиотеке, молећи да надлежни и одговорни схвате њен значај и нужност да земља има књигама богату и лепо уређену националну библиотеку. Непосредан повод овој књизи био је избор Драгише Станојевића за библиотекара (управника) Народне библиотеке у Београду. Сима је сматрао да изабрана личност не одговара својим знањем и библиотекарском спремом овом високом и нарасе одговорном и стручном послу.

Библиотека је низ година таворила, пише у својој расправи Сима Н. Томић, занемарена од свих надлежних, и неопходно је посветити јој много више друштвене бриге како би она стварно постала најважнија културна институција земље. Да би образложио своје мишљење Сима Томић прво даје преглед настанка и развоја богатих и добрих уређених библиотека у Европи, које је он обишао и добро упознао радећи у њима, потом сажет историјат и тадашње стање наших најважнијих библиотека. Након уводних информација прелази на главну тему - Народну библиотеку у Београду. Описује дотадашњи тежак живот наше Народне библиотеке, занемарене у свим њеним потребама, и констатује да Библиотека

нема ни довољно књига, ни одговарајућу зграду, да њом руководе недовољно стручни људи, те она место да напредује стагнира у сваком погледу. „Колика је штета, још је већа срамота, кад једна краљевина, која се тобож убраја у просвећене земље, за једну такву установу *не може* да створи погодбе за напредак и развитак, неизгледљива срамота, јер 'готово сви слушаоци наука који за знањем жуде, сви наставници који прате развитак науке, сви странци који желе видети духовно лице наше отаџбине, редовни су гости Народне Библиотеке' и они, што виде, што претрпе, не ће прегутати, а познато је да добар глас иде далеко, а рђав иде још даље“⁽⁴⁾ опомиње у својој књизи Сима Томић. Забринут за даљу судбину овог „храма науке“ и „бесцен блага“ које се у њему чува, Сима Томић пише: „*Место библиотекар не сме бити синекура*, не сме бити награда, не сме бити Tusculum, већ само место за рад о добру и напретку Н.[ародне] Б.[иблиотеке]“⁽⁵⁾ и на крају закључује да бољитку наше Народне библиотеке може да допринесе уман и вредан старешина, који познаје струку и науку и хоће свим срцем да се о њој брине.

Нажалост, овај млади и учени родољуб и књигољубац је преминуо почетком 1903. године, не сазнавши да је септембра исте године његов млађи брат Јован, са осећањем велике одговорности и свести о значају посла кога се прихватио, постао старешином Народне библиотеке. Следећи братовљев аманет, Јован се старао са самопрегором и дубоком посвећеношћу о српској књизи и донео бољитак националној библиотеци и националном библиотекарству. Јован Томић, уман, свестрано образован, одличан познавалац библиотекарства, уз то необично вредан и истрајан, руководио је пуне двадесет и четири године овим најзначајнијим српским књижохранилиштем, и за време његовог управниковања Народна библиотека у Београду је обогатила и уредила фондове, добила по први пут своју зграду и стекла све атрибуте добре националне библиотеке европског ранга. Тако је Сима Н. Томић, који је имао велики етички и интелектуални утицај на брата Јована, промишљањем о Народној библиотеци и добронамерним сугестијама усмерио брата и допринео да он буде најбољи управник кога је Библиотека у свом, безмало два века дугом трајању, имала.

У *Поменику Народне библиотеке* који треба написати и тако од заборавачу сачувати све знамените личности које су свој труд и знање уложиле у најзначајнију институцију националне културе, имена два брата, Симе и Јована Томића, биће, због свих њихових заслуга, записана златним словима.

Напомене

- 1) Архив САНУ, *Заоставштина Јована Томића*, сигн. 14509.
- 2) Архив САНУ, *Заоставштина Јована Томића*, сигн. 14509/V-35/13.
- 3) Павле Поповић: *Расправе и чланци*, Београд, СКЗ, 1939, књ. XLII стр. 288-289.
- 4) [Сима Н. Томић]: *Народна Библиотека у Београду: Реч у своје време*, Штампарија Андре Јовановића, Крагујевац, 1897, стр. 26.
- 5) [Сима Н. Томић]: *Народна Библиотека у Београду: Реч у своје време*, Штампарија Андре Јовановића, Крагујевац, 1897, стр. 28.

Резиме

Сима Н. Томић (1866?-1903) је знаменита и помало заборављена личност из српске културне прошлости. Завршио је студије на Историјско-филолошком одсеку Велике школе, усавршавао филолошка знања у Петрограду, Москви, Прагу, Лајпцигу и Бечу. Био је професор Крагујевачке и Прве београдске гимназије и доцент на Великој школи где је предавао словенску филологију. Писао је расправе о језику, бавио се упоредном граматиком, историјом славистике и македонским језиком. Сакупио је вредан материјал из области дијалектологије и народног стваралаштва. Главна дела Симе Н. Томића су посвећена Вуку Караџићу и Павлу Шафарику. Објављивао је и значајне радове у периодични свога времена и уређивао лист *Наставник*. Библиотекарство је задужио расправом *Народна библиотека у Београду*, анонимно објављеном, коју је писао са намером да скрене пажњу културне јавности на значај и положај ове најважније националне институције културе. После преране смрти Симе Томића, јануара 1903. године, његов брат Јован је септембра исте године постао управник Народне библиотеке у Београду. Следећи братовљеве идеје и захваљујући великој ерудицији и одличном познавању библиотекарства Јован Томић је, дугогодишњим вредним залагањем, успео да уздигне Народну библиотеку у Београду на ниво великих европских библиотека.

м-р Светлана Мирчов
Сима Н. Томич

Резюме

Сима Н. Томич (1866?-1903) знаменитая и немножко забытая личность из сербского культурного прошлого. Окончил образование на историческо-филологической кафедре Великой школы, усовершенствовал филологические знания в Петербурге, Москве, Праге, Лейпциге и Вене. Был преподавателем Гимназии в Крагуеваце и Первой белградской гимназии и доцентом на Великой школе, где преподавал славянскую филологию. Писал дискуссии о языке, занимался сравнительной грамматикой, историей славяноведения и македонским языком. Собрал ценный материал из области диалектологии и народного творчества. Главные произведения Симы Н. Томича, посвященные Вуку Караджичу и Павлу Шафарику. Он публиковал и значительные труды в периодике своего времени и работал редактором журнала *Наставник*. Для библиотечного дела является значительной его дискуссия *Народна библиотека у Београду (Национальная библиотека в Белграде)*, анонимно опубликованная, намерение которой было обратить внимание культурной гласности на значение и статус этого важнейшего культурного учреждения. Он умер слишком рано, в январе 1903. года, а его брат Йован стал директором Национальной библиотеки в Белграде в сентябре такого же года. Послудя идеям своего брата и благодаря большой эрудиции и отличному знанию библиотечного дела Йован Томич успел многолетним прилежным трудом воздвигнуть Национальную библиотеку в Белграде на уровень крупных европейских библиотек.

Svetlana Mirčov, MA
Sima N. Tomić

Summary

Sima N. Tomić (1866?-1903) is a memorable and somehow forgotten Figure from the Serbian cultural Past. He finished his Study at the Department of Historical Philology, at the High School, and elaborated his philological knowledge in Saint- Petersburg, Moscow, Prague, Lajpcing and Vienna. He was a Teacher at the High School of Kragujevac, and at the First Belgrade Lycée, and Docent at the High School, where he was teaching Slavic Philology. He wrote Tractates about the Language, treated the Comparative Grammar, Slavic History and Macedonian Language. He collated a valuable material in the domain of Dialectology and Folk Art. The main Work of Sima N. Tomić is dedicated to Vuk S. Karadžić and Pavle Šafarik. He published important works in Periodicals of his time and edited the Bulletin «*Nastavnik*» («The Teacher»). He obliged the Librarianship with his tractate *The National Library in Belgrade*, published anonymously, which he wrote to call the attention of the Cultural Public on the importance and position of this most important Institution of Culture. After the too early death of Sima Tomić, in January 1903, his brother, Jovan, became Director of the National Library in Belgrade. Following brother's Ideas and thanks to a great erudition and his great knowledge of Librarianship, Jovan Tomić succeeded, by his worthy contribution, to raise the National Library in Belgrade to the level of Great European Libraries.